

Οι νέες αυτοκρατορίες και η Ελλάδα

Ξαναχτίζεται το διεθνές σκηνικό καταμερισμού ισχύος πριν από τους Βαλκανικούς και τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: 06/04/2013 07:21



63

[email](#)[εκτύπωση](#)[μικρό μέγεθος](#)[μεγάλο μέγεθος](#)

Ο κόσμος αλλάζει πιο πολύ απ' ό τι ίσως νομίζουμε, την ώρα που πολλοί επιμένουν ακόμα να πιστεύουν ότι υπάρχει αυτό που μέχρι πριν από λίγα χρόνια ονομάζαμε «ενωμένη Ευρώπη» αγνοώντας την εξόφθαλμη πραγματικότητα, δηλαδή την οικοδόμηση της γερμανικής Ευρώπης. Η Ευρώπη που ξέραμε δεν υπάρχει πια: στη θέση της (ανα)γεννιέται μια νέα αυτοκρατορία με επίκεντρο την παλιά Πρωσία και αληθινή πρωτεύουσα το Βερολίνο: εκεί αποφασίζονται τα πάντα, όχι φυσικά σύμφωνα με τα «κοινά» ευρωπαϊκά συμφέροντα, αλλά σύμφωνα με τις εθνικές γερμανικές επιδιώξεις που μέσα από τα τρία τελευταία χρόνια κρίσης,

έχουν «βαπτιστεί» ευρωπαϊκές. Ουδείς άλλος παίζει σήμερα ρόλο στην Ευρώπη, ούτε καν η Γαλλία, η καρδιά της μεταπολεμικής οικοδόμησής της.

Την ίδια στιγμή, πολλοί είναι εκείνοι που αγνοούν και κάτι ακόμα: την προσπάθεια αναγέννηση μιας άλλης παλιάς αυτοκρατορίας και ιστορικής συμμάχου της γερμανικής αυτοκρατορίας, της Οθωμανικής. Ανάμεσα σε αυτούς που την αγνοούν δεν βρίσκεται πάντως η βρετανική εφημερίδα Guardian που προ ημερών περιέγραψε σε ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον και βαθύ κείμενο τις προσπάθειες της Αγκυρας να την αναστήσει. Η αλματώδης οικονομική ανάπτυξη, η διείσδυση σε βαλκανικές χώρες, το τέλος της κουρδικής απειλής, το χτίσιμο μίας πολεμικής μηχανής ισχυρότερης από ποτέ στο παρελθόν – ουδεμία «σύγκριση» με την Ελλάδα είναι πλέον εφικτή -, και, κυρίως, η θέση της Τουρκίας στον περιφερειακό καταμερισμό ισχύος και οι εξαιρετικά δουλεμένες συμμαχίες της, την μετατάσσουν σε κάτι πολύ διαφορετικό από ό,τι μέχρι σήμερα γνωρίζαμε. Κακά τα ψέματα: την ώρα που την Ελλάδα την κυβερνούν διαδοχικά και επί χρόνια γόνοι πολιτικών οικογενειών και άνθρωποι που δεν έχουν δουλέψει ποτέ στη ζωή τους, η Τουρκία διοικείται από μία από τις μεγαλύτερες πολιτικές προσωπικότητες της εποχής μας σε διεθνές επίπεδο: γιατί είτε μας αρέσει είτε δεν μας αρέσει, αυτό ακριβώς είναι ο πρωθυπουργός της Ταγίπ Ερντογάν και τίποτα λιγότερο. Είναι ο άνθρωπος που έχει δώσει στη χώρα του την ισχύ, το ρόλο και την αίγλη που μόνον στα ισχυρότερα χρόνια της εποχής της «Υψηλής πύλης» είχε – ούτε καν στα χρόνια του Κεμάλ...

Ταυτόχρονα με όλα αυτά, η Ρωσία ισχυροποιείται στο διεθνές γίγνεσθαι, έχοντας κι αυτή έναν άλλο μεγάλο ηγέτη, τον πρόεδρό της Βλαντιμίρ Πούτιν, που επίσης κατάφερε κάτι πολύ σημαντικό για την πατρίδα του: να της δώσει εκ νέου τη χαμένη, στα πρώτα μετασοβιετικά χρόνια, ισχύ και διεθνή υπόσταση. Αυτοί είναι οι «μεγάλοι παίκτες» σήμερα μέσα και γύρω από την Ευρώπη.

Είμαστε μπροστά σε αναθεώρηση των τετελεσμένων των Βαλκανικών Πολέμων;

Που βρισκόμαστε λοιπόν σήμερα, ακριβώς εκατό χρόνια μετά τον Δεύτερο Βαλκανικό Πόλεμο; Οι νέες αναδιατάξεις ενδέχεται να επηρεάσουν τα τετελεσμένα των Βαλκανικών Πολέμων; Ουδείς μπορεί να απαντήσει. Το βέβαιο είναι ότι βρισκόμαστε σε μια απολύτως νέα, αλλά και «παλιά» ταυτόχρονα, διάταξη δυνάμεων στην Ευρώπη και γύρω από αυτή που συσχετίζεται ευθέως με τις συνθήκες και τις δυνάμεις που είχαν πριν από εκατό χρόνια αναδιατάξει την περιοχή μας – απλώς αυτή τη φορά με την Ελλάδα σε πολύ δυσμενή θέση.

Επίσης, η νέα πραγματικότητα που σήμερα διαμορφώνεται έχει αφήσει πίσω της οριστικά τα αποτελέσματα όχι μόνον του Δεύτερου αλλά και του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, τα οποία έχουν αντιστραφεί πλήρως στο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Οι μεγάλοι παίκτες που αναδύονται τώρα δυναμικά στο προσκήνιο είναι

επί της ουσίας τα μεγάλα εθνικά – αυτοκρατορικά κέντρα της παλιάς Ευρώπης, με τη διαφορά ότι σε αυτό τον καταμερισμό δεν συμμετέχουν πια η Αγγλία (προς στιγμή τουλάχιστον – γιατί ο πρωθυπουργός της Ντέιβιτ Κάμερον ήδη εξήγγειλε ένα γιγάντιο εξοπλιστικό πρόγραμμα για τη χώρα) και η Γαλλία, η οποία έχει βρεθεί, δυστυχώς, σε περίπου ανύπαρκτο πια ρόλο στα πλαίσια της γερμανικής Ευρώπης.

Την ίδια στιγμή, κάτι επίσης πολύ σημαντικό συμβαίνει που θυμίζει ακόμα περισσότερο τον παλιό ευρωπαϊκό κόσμο και συμβάλλει κατά πολύ στην αναγέννηση των αυτοκρατοριών: οι ΗΠΑ κρατούν αποστάσεις από την Ευρώπη, μένουν διακριτικά μακριά, για τους δικούς τους εσωτερικούς οικονομικούς αλλά και γεωπολιτικούς λόγους σχετιζόμενους με άλλα μέτωπα, όπως λ.χ. η Βόρεια Κορέα ή το Ιράν. Τέλος, ο άλλος μεγάλος παίκτης, η ταχύτερα αναδυόμενη δύναμη του σημερινού κόσμου, η Κίνα, δεν έχει ιδιαίτερα ενεργή ανάμειξη στα ευρωπαϊκά πράγματα, παρά το γεγονός ότι η κατοχή μεγάλου τμήματος ευρωπαϊκού χρέους την αφορά άμεσα.

Οι παρεμβάσεις από Ουάσιγκτον, Τελ Αβίβ και Πεκίνο

Αυτή ακριβώς είναι η εικόνα σήμερα, στις αρχές του 2013. Και σε αυτή την εικόνα, η Ελλάδα είναι, δυστυχώς, περίπου παντελώς ανύπαρκτη. Δεν έχει λόγο, δεν έχει ρόλο, δεν ακούγεται αλλά και δεν ρωτάται για τις ευρύτερες εξελίξεις: απλώς, λόγοι ευρύτερων ισορροπιών έχουν λειτουργήσει ως ένα βαθμό προστατευτικά μέχρι στιγμής για αυτήν και ασφαλώς ερήμην της, όπως λ.χ. οι παρεμβάσεις των ΗΠΑ υπέρ της Ελλάδας στις πιο οξείες στιγμές της οικονομικής κρίσης, απέναντι σε ένα πολύ επιθετικό Βερολίνο. Παρεμβάσεις υπήρξαν και από τον πρωθυπουργό του Ισραήλ Βενιαμίν Νετανιάχου υπέρ της χώρας μας σε μία τουλάχιστον περίπτωση κινδύνου «έκρηξης» στις σχέσεις της Ελλάδας με το Βερολίνο. Ένα άλλο σημείο που ενδιαφέρει πολύ τόσο τους Αμερικανούς όσο και εν μέρει το Ισραήλ, έχει να κάνει και με τα ζητήματα της ενέργειας, όχι μόνον ως προς την εξαγωγή της, αλλά και ως προς την προοπτική της πώλησής της προς την Ευρώπη εφόσον και όποτε αυτή καταστεί αξιοποιήσιμη στην Ελλάδα και την Κύπρο: έχει ιδιαίτερη σημασία αν το δολάριο θα παραμείνει και σε αυτή την περίπτωση το νόμισμα πώλησης των υδρογονανθράκων, ή αν τη θέση του θα λάβει το ευρώ. Επίσης, παρέμβαση υπήρξε και από το Πεκίνο, λίγο πριν από την ξαφνική επίσκεψη της Γερμανίδας καγκελαρίου Μέρκελ στην Αθήνα. Σύμφωνα με ασφαλείς πηγές, η Κίνα, την οποία το Βερολίνο υπολογίζει σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη χώρα, εκφράστηκε ξεκάθαρα υπέρ της ανάγκης παραμονής της Ελλάδας στο ευρώ, καθώς έχει προχωρήσει στη στρατηγική επιλογή της αντιμετώπισης της χώρας μας ως εμπορικής πύλης προς την Ευρώπη. Το ταξίδι εκείνο της καγκελαρίου στην Αθήνα συνδέεται ευθέως με αυτή την παρέμβαση.

Όμως, όλα τα παραπάνω, που έχουν συμβεί σε διάφορες στιγμές στα τελευταία τρία χρόνια στο διεθνές διπλωματικό παρασκήνιο, δεν αλλάζουν τη βασική εικόνα: ότι η Ελλάδα βρίσκεται ουσιαστικά αδύναμη στο μάτι του κυκλώνα μιας πρωτοφανούς διπλής κρίσης: όχι μόνον αυτής του χρέους, αλλά και εκείνης του να «ανήκει» πια πολιτικά, οικονομικά και διοικητικά πλήρως στη γερμανική αυτοκρατορία, ενώ να μην είναι πια σαφές του που «ανήκει» γεωπολιτικά. Κάτι τέτοιο, ουδέποτε έχει συμβεί στο παρελθόν και είναι εξαιρετικά επικίνδυνο. Μάλιστα, η διακινδύνευση μεγαλώνει ακόμα περισσότερο από το γεγονός ότι η Ελλάδα, όσο και η Κύπρος, δεν είναι πλέον σημαντικές μόνον για τη γεωπολιτική τους θέση, κάτι που και πάλι αδυνατούν πλήρως να το κεφαλαιοποιήσουν, αλλά και λόγω των προαναφερθέντων νέων δεδομένων στα ενεργειακά κοιτάσματα που επίσης ξεπερνούν, όπως όλα δείχνουν, τις πολιτικές και στρατιωτικές δυνατότητες εθνικής υπεράσπισης και αξιοποίησής τους – και γι αυτό φυσικά ουδείς φταίει άλλος από εμάς τους ίδιους.

Η σημασία των ανακατατάξεων των Βαλκανικών Πολέμων

Με λίγα λόγια, αυτό που σήμερα ζούμε, εκατό χρόνια μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους, είναι ότι το σκηνικό που εκείνοι διαμόρφωσαν, τώρα αναδιατάσσεται. Οι δυνάμεις έχουν μεταβληθεί άρδην, τα εθνικά κέντρα έχουν και πάλι τον πλήρη έλεγχο των εξελίξεων, οι παλιοί ανταγωνισμοί έχουν έρθει στην επιφάνεια, όπως και οι αντίστοιχες εθνικές φιλοδοξίες όλων, πλην της Ελλάδας, που κάθε άλλο παρά βρίσκεται εκεί που ο Ελευθέριος Βενιζέλος την είχε οδηγήσει: είναι πια μόνη, δεν μετέχει πρωτογενώς σε συμμαχικά σχήματα, είναι πλήρως οικονομικά και πολιτικά εξαρτημένα, τελεί σε εσωτερική αποσάθρωση, είναι, με μία λέξη, αδύναμη, σε ένα κόσμο γεμάτο νέους και φιλόδοξους ισχυρούς. Και γι αυτό ακριβώς η περίοδος αναφοράς είναι πλέον οι Βαλκανικοί Πόλεμοι, που έδωσαν στην Ελλάδα, παρούσα με ισχύ δίπλα στις χώρες της Δύσης, ένα πολύ σημαντικό τμήμα των όσων άφηνε πίσω της η τότε υπό διάλυση Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αυτό τον ρόλο, δεν τον ασκεί πια.

Όλα αυτά, δεν σημαίνουν ασφαλώς ότι θα οδηγηθούμε αναγκαστικά σε πολέμους: η γνωστή ρήση θέλει τον πόλεμο να είναι η συνέχιση της διπλωματίας με άλλα μέσα. Δεν είναι νομοτελειακό ή «απαραίτητο» να ξεσπάσουν και πάλι πόλεμοι, χωρίς όμως και ουδείς, σε καμία περίπτωση πλέον, να μπορεί και να τους αποκλείσει. Ουδείς επίσης γνωρίζει πως θα επιδράσει σε όλα αυτά μια ενδεχόμενη διάσπαση της ευρωζώνης, όπως και το ποια θα είναι η θέση της Ελλάδας αν κάτι τέτοιο τελικά επέλθει: με ποια κριτήρια θα συμβεί και που τελικά η χώρα θα «ανήκει»: εκεί, μπορεί να υπάρξουν μεγάλες εκπλήξεις. Το πιο πιθανό πάντως, είναι ότι οι αναδιατάξεις καταμερισμού ισχύος που πρόκειται να γίνουν και ήδη σαφώς προετοιμάζονται, θα γίνουν «δια της διπλωματικής οδού»: οι μεγάλες χώρες έχουν την ιστορική εμπειρία να ξέρουν πια καλά τι πρέπει να αποφύγουν – θα δούμε αν έχουν και τη σοφία να το πράξουν. Όμως, αυτό δεν σημαίνει ότι οι εθνικές φιλοδοξίες και διεκδικήσεις τους θα μείνουν πίσω. Θα

εκδηλωθούν, θα συζητηθούν, θα γίνουν αντικείμενα διαπραγμάτευσης μεταξύ τους. Αυτή η διαδικασία έχει σαφέστατα ήδη ξεκινήσει. Και η τραγωδία της Ελλάδας είναι ότι δεν βρίσκεται ανάμεσα στα «υποκείμενα», στους συνομιλητές, αλλά στα «αντικείμενα» της...

Τα επίκαιρα αίτια του Α' Παγκοσμίου

Στις 8 Απριλίου 1904, πριν από 99 χρόνια όταν η Γαλλία και η Αγγλία υπέγραψαν την «Αντάντ», την συνθήκη της «Εγκάρδιας συνεννόησης» που άνοιξε ένα νέο, μεγάλο ιστορικό κεφάλαιο στις σχέσεις τους και το οποίο σύντομα συμπληρώθηκε από τις αντίστοιχες συμφωνίες των δύο κρατών με τη Ρωσία. Ήταν η συνθήκη που έμελλε, σε λίγα χρόνια, να εξελιχθεί στην δυτική συμμαχία εναντίον της Γερμανίας και της Αυστροουγγαρίας, όταν αυτές, οι «Κεντρικές αυτοκρατορίες», τον Αύγουστο του 1914, ξεκίνησαν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Σε αυτό τον πόλεμο, οι ΗΠΑ μπήκαν αργά: κήρυξαν τον πόλεμο στη Γερμανία μόλις στις 6 Απριλίου 1917. Οπως άλλωστε αργά μπήκαν και στον Δεύτερο, μόνον όταν βομβαρδίστηκε το Περγλ Χάρμπορ από την Ιαπωνία.

Όμως, ποια ήταν τα πιο σημαντικά αίτια του ξεχασμένου σήμερα Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου; Αν πιστέψουμε απλώς αυτά που διδάσκουμε στα παιδιά μας στο σχολείο, το πρώτο από τα αίτια ήταν ο γερμανικός ιμπεριαλισμός. Αντιγράφω από εγχειρίδιο ιστορίας για την τρίτη τάξη γυμνασίου: *«Ιμπεριαλισμός: υπήρξε η κυριότερη αιτία του πολέμου. Η επιθετική προσπάθεια της ταχύτατα αναπτυσσόμενης Γερμανίας να καλύψει τις ανάγκες της σε πρώτες ύλες, καύσιμα και αγορές μέσω της αναδιανομής του παγκόσμιου πλούτου και των αποικιών»*. Και η περιγραφή συνεχίζεται: *«...αυτό συμβαίνει είτε μέσω άμεσης εδαφικής κατάκτησης ή εποικισμού, είτε διαμέσου εμμέσων μεθόδων άσκησης ελέγχου στα πολιτικά και/ή τα οικονομικά πράγματα άλλων κρατών»*. Ως δεύτερο αίτιο στο ίδιο κείμενο αναφέρεται ο εθνικισμός. Σήμερα, ο πρώην καγκελάριος της Γερμανίας Χέλμουτ Κολ, ο άνθρωπος που την επανένωσε, κατηγορεί δημοσίως την Αγκελα Μέρκελ ακριβώς γι αυτό: ότι έχει *«επανεθnicoποιήσει την Ευρώπη»*.

Εννέα δεκαετίες μετά από το ξέσπασμα του Πρώτου Παγκοσμίου, οι πιο πάνω διατυπώσεις για τα αίτιά του ηχούν τρομακτικές ακριβώς επειδή κυριολεκτικά φωτογραφίζουν όσα ζούμε. Τι θα σήμαιναν σε σχέση με τη ζώσα πραγματικότητα αν κάποιος τα διάβαζε πριν από πέντε μόλις χρόνια; Απολύτως τίποτα. Και τι σημαίνουν σήμερα; Δεν χρειάζεται λοιπόν να φτάσει κανείς στον Χομπσμπάουμ ή στους άλλους Βρετανούς και μη μεγάλους ιστορικούς του 20^{ου} αιώνα που έγραψαν τόμους για το ρόλο της Γερμανίας στον «Μεγάλο Πόλεμο»: ακόμα και βιβλία για το σχολείο τον έχουν καταγράψει.

Πολλοί θα πουν «τότε δεν υπήρχε ενωμένη Ευρώπη». Άλλοι θα πουν «μα γίνονται πλέον πόλεμοι;», ή θα αναφερθούν στους δεσμούς που γεννά ο

σύγχρονος παγκοσμιοποιημένος κόσμος. Όμως, τα όρια της σημασίας αυτής της πλευράς της παγκοσμιοποίησης δεν τα γνωρίζουμε. Το πόσο υπάρχει ή δεν υπάρχει μια αληθινά «ενωμένη» Ευρώπη είναι κάτι που όλοι πλέον το αντιλαμβανόμαστε. Μπορεί να μη θέλουμε να το πιστέψουμε, αλλά, πρέπει να κλείσεις τα μάτια για να μη βλέπεις την πορεία της – τουλάχιστον ο πρώην πρόεδρος του ευροgroup Γιούνγκερ που αναφέρθηκε προ μηνός στα φαντάσματα του πολέμου, δεν το κάνει. Και δεν είναι ο μόνος. Όσο για το αν «γίνονται μια σήμερα αυτά», είναι ακριβώς ότι έχει ειπωθεί πριν από τόσους και τόσους πολέμους...